

UDK
UDC

910:378.3 (497.12) »1976« = 863

DELO GEOGRAFSKEGA INŠTITUTA ANTONA MELIKA SAZU
V LETU 1976

Milan Šifrer*

Leta 1976 smo posvetili glavno pozornost proučevanjem, ki potekajo že od leta 1971 pod naslovom: »Geografija poplavnih področij na Slovenskem«. Gre torej za svet, ki je ostal doslej nekako ob strani našega geografskega proučevanja. Da bi potekalo naše delo čim bolj usklajeno, smo najprej sestavili metodologijo ter jo objavili v Geografskem vestniku XLVI (1974). Po teh smernicah smo do leta 1976 proučili že šest poplavnih področij, leta 1976 pa naslednja štiri: dolino Krke od Otočca navzdol, porečje Rižane in Badaševce, porečje Dragonje in Grosupeljsko—Radensko polje. Opravljene raziskave so veliko prispevale k poznavanju zvez med poplavnimi področji ter poplavnim zaledjem. V tej zvezi so še posebno zanimive ugotovitve, da je človek s krčenjem gozdov ter oranjem tal, pa tudi z drugimi posegi v pokrajino, povečal hudourniški značaj rek in potokov ter s tem tudi nasipanje in poplave. Kljub tem negativnim posledicam pa so se tla na poplavnih področjih povečini izboljšala, saj so nanašale reke po poplavnem svetu čedalje več debelo-zrnatih sedimentov, ki so povzročili, da postajajo tla zračnejša, sušnejša ter s tem tudi rodovitnejša. Proučevanja opozarjajo tudi na različne učinke melioracij ter regulacij, kar vse daje tem proučevanjem poleg znanstvene tudi aplikativno vrednost.

Veliko časa smo posvetili tudi številnim nalogam, ki potekajo v okviru teme: »Proučevanje naravnega okolja Slovenije, njegovega družbenega vrednotenja, urejanja ter preurejanja okolja in kompleksnih prostorskih problemov«. V okviru te teme smo proučili katastrofalne učinke žleda, ki je 17.—19. novembra 1975 polomil ter prevrnil na Snežniku, Javorinikih ter še posebej na območju Hrušice, Nanosa, Trnovskega gozda in na območju idrijskih kraških planot (Vojsko, Šebrelje, Ledine, Dole) okrog 342.331 m³ lesa v gozdovih in povzročil s tem tamošnjemu gozdnemu gospodarstvu velikansko škodo.

Sistematičnega proučevanja so bili deležni tudi učinki potresa v Zgornjem Posočju. Z raziskavami smo začeli že takoj po prvih katastrofalnih potresnih sunkih in nadaljevali nato skozi vse potresno obdobje v letu 1976. S temi proučevanji smo želeli osvetliti obnašanje zgradb po

* dr., znanstveni svetnik, Geografski inštitut Antona Melika, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 4, 61000 Ljubljana, YU.

prvih ter sledečih potresnih sunkih na različnih sedimentih ter tektonskih območjih. V tej zvezi smo zbrali tudi podatke o številu ter značaju poškodovanih hiš po posameznih krajevnih skupnostih, ki smo jih tudi v kartografski obliki posredovali posameznim občinskim skupščinam na prizadetem območju.

Kot vsa pretekla leta smo tudi leta 1976 redno opazovali Triglavski ledenik ter ledenik pod Skuto in tako dobili zaključeno podobo o tem, kako sta preživela preteklo talilno obdobje. Pri Triglavskem ledeniku smo poleg dosedanjih opazanj ter meritev opravili tudi merjenje hitrosti pomikanja ledu. Organizirali smo tudi fotografiranje ledenika ob vseh njegovih spremembah tekom leta. Triglavski ledenik opazujemo že od leta 1946 dalje, ledenik pod Skuto pa od leta 1948. Rezultate teh proučevanj smo objavili v treh razpravah v Geografskem zborniku, zadnja med njimi pa je izšla prav leta 1976.

V istem letu smo se na pobudo Komisije za led in sneg pri Združenih narodih, ki ima trenutno svoj sedež v Švici, povezali s sekretariatom za pripravo svetovnega registra ledenikov, ki bo služil za registracijo vodnih zalog ter klimatskih sprememb.

Kot svojo stalno nalogo smo proučevali tudi transformacijo agrarne pokrajine. V Gornji Savinjski dolini smo se sistematično lotili proučevanja samotnih kmetij, pri tem pa so nas še posebej zanimale vse spremembe, ki so jih le-te doživele v obdobju 1967–1977. Zbrali smo podatke o kmečkem ter mešanem prebivalstvu, o številu posameznih vrst goveje živine, o količini oddanega mleka v letu 1975, o letnem prirastu iglavcev, ki je istočasno količina odmerjena za posek in prodajo, o stanju kmečke mehanizacije, motorizacije in gospodarskih zgradb, predvsem hlevov, pa tudi o stanovanjskih poslopjih. Pri teh raziskavah smo se veliko ukvarjali z vprašanjem vpliva novih cest na hitrejši razvoj kmetijstva in kmečkega turizma v tem obdobju. Te rezultate smo zaradi velikega zanimanja sproti pošiljali občinskim forumom.

Isto velja tudi za proučevanje osnovnih geografskih značilnosti zemljiško-posestne strukture v Spodnji Savinjski dolini, ki so opozorila na izredno močno razdrobljenost zemljiške posesti ter na sorazmerno visoko stopnjo deagrariziranih kmetij. Ta proučevanja so prispevala k poglobitvi kriterijev za zaščito kmetij v Spodnji Savinjski dolini, ki je ob njihovem močnem drobljenju ter deagrarizaciji nujna.

V okviru naloge: »Geografsko vrednotenje prirodnega okolja za potrebe planiranja na primeru Domžal« smo ovrednotili različne metode, ki pridejo pri tem delu v poštev. Pri tem smo navezali stike s planerskimi organizacijami na območju Domžal, pri čemer je prišlo do zelo plodnega obojestranskega sodelovanja.

Z željo da bi posodobili naše kartografske metode smo vključili v naš delovni program nalogo: »Aplikacija kartografskih metod na primeru razvoja naselij v občini Kamnik«. Za to temo smo zbrali leta 1976 vse razpoložljivo gradivo ter se ob obiskih nekaterih pomembnejših evropskih kartografskih ustanov seznanili z najnovejšimi tovrstnimi kartografskimi metodami.

Tudi sicer lahko rečemo, da so bili na drugih področjih geografske znanosti naši stiki z inozemstvom zelo plodni. Tu kaže še posebej opozoriti na naše stalne zveze z madžarsko Akademijo znanosti v Budimpešti ter z Geografskim inštitutom v Debrecenu, s katerimi sodelujemo na področju geomorfološkega proučevanja panonskega obrobja že vrsto let. Ob našem obisku na Madžarskem smo se v razgovorih ter na številnih ekskurzijah dodobra seznanili s tamošnjimi smermi geografskega raziskovalnega dela. Naš inštitut pa je obiskal akademik dr. László Kadar iz Debrecena, ki smo ga na ekskurzijah po Primorju ter po Štajerski seznanili z našimi dognanji.

Omeniti moramo naše sodelovanje na mednarodnem simpoziju držav članic SEV na Moravskem ter Slovaškem (ČSSR), ki je bil posvečen kompleksnemu proučevanju okolja (30. avgusta do 10. septembra 1976). Z željo po napredku naše tematske kartografije smo se udeležili mednarodnega simpozija: »Kartografija in okolje« v Freiburgu. S kartami, ki smo jih izdelali na našem inštitutu, pa smo sodelovali na mednarodni razstavi hidrogeografskih kart v Budimpešti.

Tu lahko opozorimo tudi na našo udeležbo na 10. kongresu geografov Jugoslavije v Beogradu (15.—20. septembra 1976).

Leta 1976 je izšla XV. knjiga Geografskega zbornika SAZU, v tiskarno pa smo oddali gradivo za XVI. knjigo, v kateri bodo objavljene naslednje razprave: »Zgornja gozdna meja v Kamniških Alpah v geografski luči v primerjavi s Snežnikom«, »O zgornji gozdni meji na jugozahodnem Koroškem« in »Geografski učinki žleda v gozdovih okrog Idrije ter Postojne«.

Aktivnost našega inštituta naj prikažemo še s podatkom, da smo objavili v domači in tuji geografski ter drugi literaturi v tem letu kar 19 razprav ter manjših prispevkov.

Tudi naš kartografski oddelek je delal uspešno. Poleg številnih diagramov ter skic smo izdelali kar 18 zelo zahtevnih ter originalnih večbarvnih kart.

V geofotolaboratoriju smo razvili 387 črnobelih odnosno barvnih filmov ter diafilmov ter izdelali 4379 različnih slik, povečav ter reprodukcij. Pri tem pa ne sme ostati neomenjeno, da značaj dela v fotolaboratoriju nikakor ni serijski. Večina izdelanih slik so unikati, ki terjajo daljše pripravljavalno delo in so zato zgoraj navedene številke le približni pokazatelj opravljenega dela.

V letu 1976 smo prav tako nadaljevali z urejanjem slovenske geografske bibliografske kartoteke po modernih bibliotečnih načelih. Dopolnjevali smo tudi geografsko fototeko ter diateko Slovenije. V okviru zamenjave za naš Geografski zbornik smo prejeli 762 knjig ter revij, katerih vrednost skoraj dosega stroške za izdajanje naše publikacije.

Podrobnejše poročilo o delu inštituta bo objavljeno v 27. knjigi Letopisa SAZU 1976.

**THE WORK OF THE INSTITUTE FOR GEOGRAPHY OF THE SLOVENE
ACADEMY OF ARTS AND SCIENCE IN THE YEAR 1976**

Milan Šifrer
(Summary)

The report describes the research and publishing activities of the Institute in the year 1976. Its main research projects were: the research of flood areas in Slovenia, the ice-frost which has hit SW Slovenia in the year 1975, the ice movement of the small Triglav and Skuta glaciers, the transformation of the agrarian landscape in the Savinja Valley, and the editing of the vol. XV. of the »Geografski zbornik«.